

Norman Michelle

Naslov originala:

Herman Melville
Moby Dick; or, The Whale

Copyright © ovog izdanja 2020, Knjižara Roman

Herman Melvil

MOBI DIK

Preveo s engleskog
Milan S. Nedić

r

Sadržaj

- 11 Etimologija i citati
- 33 I Varke
- 38 II Šarena putnička torba
- 42 III Gostionica „Kod kitova mlaza“
- 54 IV Jorgan
- 58 V Doručak
- 60 VI Ulica
- 63 VII Kapela
- 66 VIII Predikaonica
- 69 IX Beseda
- 77 X Pobratim
- 81 XI Noćni ogrtač
- 83 XII Životopisni podaci
- 86 XIII Kolica
- 90 XIV Nentaket
- 92 XV Đuveč
- 95 XVI Brod
- 107 XVII Ramazan
- 112 XVIII Njegov znak
- 116 XIX Prorok
- 119 XX Svi u pokretu
- 121 XXI Odlazimo na brod
- 124 XXII Hristos se rodi!
- 128 XXIII Nizvetrena obala
- 130 XXIV Advokat
- 134 XXV Dodatak prethodnoj glavi
- 135 XXVI Vitezovi i štitonoše
- 138 XXVII Vitezovi i štitonoše
- 142 XXVIII Ahab
- 146 XXIX Ulazi Ahab, za njim Stab
- 149 XXX Lula
- 150 XXXI Vilenjak

- 152 XXXII Cetologija
163 XXXIII Speksinder
166 XXXIV Sto u trpezariji
171 XXXV Vrh jarbola
177 XXXVI Krmena paluba
184 XXXVII Zalazak sunca
186 XXXVIII Sumrak
188 XXXIX Prva noćna stražarska smena
189 XL Ponoć, kaštel
197 XLI Mobi Dik
205 XLII Kitova belina
213 XLIII Čuj!
214 XLIV Karta
219 XLV Izjava pod zakletvom
226 XLVI Pretpostavke
229 XLVII Rogozinar
232 XLVIII Prvo spuštanje čamca
241 XLIX Hijena
243 L Ahabov čamac i posada Fedala
246 LI Avetinjski mlaz
250 LII Albatros
252 LIII Poseta na moru
256 LIV Priča sa „Taun-Hoa“
274 LV O čudovišnim slikama kitova
279 LVI O manje pogrešnim kitovim slikama i o tačnim
slikama kitolovnih prizora
282 LVII O kitovima u slikarstvu, na potovim zubima, na
drvetu, na limu, na kamenu, na brdima, i na
zvezdama
285 LVIII Rumbac
288 LIX Hobotnica
291 LX Konopac
295 LXI Stab ubija jednog kita
300 LXII Hitac
302 LXIII Kuka

- 304 LXIV Stabova večera
311 LXV Kit kao jelo
314 LXVI Pokolj ajkula
316 LXVII Rasecanje
318 LXVIII Ćebe
321 LXIX Pogreb
323 LXX Sfinks
326 LXXI „Džeroboamova“ priča
332 LXXII Majmunski konopac
336 LXXIII Stab i Flask ubijaju jednog pravog kita, a
onda vode razgovor nad njim
341 LXXIV Potova glava – Uporedno posmatranje
345 LXXV Glava pravoga kita – Uporedno posmatranje
348 LXXVI „Ovan“ za razbijanje zidina
350 LXXVII Velika „hajdelberška bačva“
352 LXXVIII Cisterne i vedra
356 LXXIX Prerija
359 LXXX Skrinja
361 LXXXI „Pikvod“ nailazi na „Devicu“
371 LXXXII Čast i slava u kitolovstvu
374 LXXXIII Jona posmatran istorijski
376 LXXXIV Udar kopljem
378 LXXXV Izvor
383 LXXXVI Rep
387 LXXXVII Velika armada
397 LXXXVIII Škole i učitelji
400 LXXXIX Vezana riba i mangup riba
404 XC Glave ili repovi
407 XCI „Pikvod“ nailazi na „Ružin pupoljak“
413 XCII Siva ambra
416 XCIII Odbačenik
420 XCIV Stisak ruke
423 XCV Mantija
425 XCVI Topionica
429 XCVII Svetiljka

- 430 XCVIII Rasklapanje i raspreamanje
433 XCIX Španski zlatnik
439 C Noga i ruka
446 CI Okanica
450 CII Jedan venjak u aracidama
454 CIII Merenje kitova kostura
457 CIV Okamenjeni kit
461 CV Da li kitova veličina opada? Da li će kita nestati?
465 CVI Ahabova noga
468 CVII Drvodjelja
471 CVIII Ahab i drvodjelja
475 CIX Ahab i Starbak u kabini
478 CX Kvikveg u svom mrtvačkom sanduku
483 CXI Tihi okean
485 CXII Kovač
488 CXIII Kovačnica
492 CXIV Pozlatar
494 CXV „Pikvod“ nailazi na „Neženju“
497 CXVI Kit lipsava
499 CXVII Stražarenje kod kita
501 CXVIII Kvadrant
504 CXIX Sveće
511 CXX Paluba pred kraj prve noćne stražarske smene
512 CXXI Ponoć – Ograda na kaštelu
514 CXXII Ponoć u vazduhu – Grom i munja
515 CXXIII Musketa
518 CXXIV Igla
521 CXXV Brzinomer i konopac
524 CXXVI Plutača
528 CXXVII Paluba
531 CXXVIII „Pikvod“ nailazi na „Rahilju“
535 CXXIX Kabina
537 CXXX Šešir
541 CXXXI „Pikvod“ nailazi na „Veselost“
543 CXXXII Simfonija

547	CXXXIII Lov – Prvi dan
556	CXXXIV Lov – Drugi dan
564	CXXXV Lov – Treći dan
574	Epilog
575	O autoru

ETIMOLOGIJA I CITATI

ETIMOLOGIJA

(Sastavio neki pokojni gimnazijski nastavnik pripravnik.)

Kao da ga i sad vidim pred sobom – bled gimnazijski nastavnik pripravnik: sve je na njemu i u njemu otrcano – i kaput, i srce, i telo, i mozak. Uvek je brisao prašinu sa svojih gramatika i leksikona, nekom čudnovatom marom koja podrugljivo bejaše ukrašena šarolikim zastavama svih poznatih nacija celoga sveta. Voleo je da čisti prašinu sa svojih starih gramatika; možda ga je to, u neku ruku, podsećalo na to kako će se i sam u prah pretvoriti.

ETIMOLOGIJA

Kad uzmete druge da učite kako se u našem jeziku izgovara reč *whale*, pa u neznanju izostavite glas H¹ koji gotovo sam po sebi daje toj reči njeno značenje, vi onda kazujete nešto što nije istinito.

Haklojt

WHALE (kit) švedski i danski je *hval*. Ta životinja je dobila ime po svojoj oblini ili valjanju, jer na danskom jeziku *hvalt* znači nešto zaobljeno ili obličasto.

Iz *Websterovog rečnika*

WHALE... dolazi direktnije od holandskog i nemačkog *whallen*, anglosaksonskog *walw-ian*, valjati, okretati.

Ričardsov rečnik

𐤆𐤍	hebrejski
χητος	grčki
CETUS	latinski
WHOEL	anglosaksonski
HVALT	danski
WAL	holandski
HWAL	švedski
WHALE	islandski
WHALE	engleski
BALEINE	francuski
BALLENA	španski
PEKI-NUI-NUI	fidži
PEHI-NUI-NUI	eromangoanski

¹ U engleskom se reč *whale* (kit) izgovara *hwejl* (sa h) i *uejl* (bez h).

CITATI IZ LITERATURE
KOJA SE ODNOSI NA KITOVE
(*Sakupio neki zamenik pomoćnog bibliotekara.*)

Pokazaće se da je ovaj puki, brižni rovač i cry, bedni zamenik pomoćnog bibliotekara, ispreturao i pretražio sve biblioteke i ulične prodavnice na svetu i pokupio sve aluzije o kitovima na koje je naišao u bilo kojoj knjizi, sakralne ili svetovne tematike. I zato ne morate, barem ne svaki, od tih zbrda-zdola napabričenih citata, ma koliko bili autentični, smatrati za neko cetološko jevanđelje. Daleko od toga! Jer spominjući stare pisce uopšteno i citirajući pesnike, ti izvodi su samo utoliko vredni i zanimljivi, što iz ptičje perspektive donekle daju uvid u sve i svašta što se kod svih mogućih naroda i naraštaja, uključujući i naš, napričalo, izmislio i ispevalo o Levijatanu.

Ostaj mi zbogom, bedni zameniče pomoćnog bibliotekara, čiji sam tumač ja! Ti pripadaš onom beznadnom, bledom sloju ljudi koje nikakvo vino ovoga sveta ne može ugrijati, te im se i najslade vino čini prejako, ali s kojima čovek voli ponekad posedeti, da se i sam oseća jadno, da oćuti neku plaćljivu sentimentalnost drugarstva, da im onda u brk skreše, suzna oka i s praznom čašom u ruci, ne osećajući se pri tome tako nevoljno: „Okanite se, pomoćni bibliotekarčići, ćorava posla! Jer što se više trudite da ugodite ljudima, to ćete manje hvale požnjeti!“ Voleo bih, da mogu da za vas ispraznim Hempton kort i Tiljerije!² Ali, progutajte suze svoje pa se svim srcem svojim vinite navrh glavnog jarbola, jer vaši prijatelji, koji su pošli pre vas već prazne svih sedam nebesa i teraju iz njih sve anđele, Gabrijela, Mihajla i Rafaela, da vama naprave mesto. Ovde se kucate samo krhkim srcima, a tamo ćete se kucati nesalomivim peharima!

² Hempton kort – dvorac engleskih kraljeva blizu Londona, sagradio ga je godine 1515. kardinal Vulsi (Wolsey), Tiljerije (Tuileries) – kraljevski dvorac u Parizu iz god. 1564, spaljen 1871; danas na tom mestu istoimeni park.

CITATI

„I stвори Bog kitove velike.“

Postanje

„Za sobom ostavlja (levijatan)³ svijetlu stazu, rekao bi, da je bezdana osijedela.“

Knjiga o Jovu

„A Gospod zapovjedi, te velika riba proguta Jonu...“

Knjiga proroka Jone

„Gle more veliko i široko, tu gmižu bez broja životinje male i velike, tu lađe plove, i levijatan, kojega si stvorio da se igra po njemu.“

Psalmi Davidovi

„Tada će gospod pokarati mačem svojim ljutijem i velikim i jakim levijatana, prugu zmiju, i levijatana, krivuljastu zmiju; i ubiti će zmaja koji je u moru.“

Knjiga proroka Isaije

„I što god grdnim ustima nemani dođe na dohvat, bila to životinja, brodić ili kamen, sve to u trenu nestaje kroz ogromno, pogano ždrelo i propada u bezdani njen trbuh.“

Plutarh, *Morlani spisi (Moralia – Holandov prevod)*

„U Indijskom okeanu živi najviše riba, i u njemu su najveće koje postoje; među njima kitovi i virovi, koji se zovu potovi, zapremaju i do četiri jutra ili rala površine.“

Plinije, *(Holandov prevod)*

„Jedva smo dva dana plovili po moru, kad se u osvit zore pojaviše mnogi veliki kitovi i druge morske grdosije. Među prvima bejaše jedan čudovišne

³ Levijatan – po Bibliji (*Knjiga o Jovu*, glava 40-41.), ime za kita.

veličine... Taj se razjapljenih čeljusti približavao nama, dižući val za valom na sve strane, a pred njim se more kipeći penilo.“

Tukov Lukian, *Istinita istorija*

„Obišao je i tu zemlju u nameri da lovi kitove, koji su na velikoj ceni zbog svojih zuba, od kojih je nešto doneo i kralju... Najbolji su kitovi bili ulovljeni u njegovoj zemlji, a neki su od njih bili četrdeset osam, čak i pedeset jarda⁴ dugački. Reče da je on jedan od one šestorice što su za dva dana ubili šezdeset kitova.“

Oterovo ili Ohterovo pripovedanje
koje je zabeležio kralj Alfred godine 890.

„I dok je sve ostalo, bilo to životinja ili čamac, čim uđe u jezive čeljusti te nemani (kita), odmah izgubljeno i progutano, riba glavoč može tu mirno ući i počivati.“

Montenj, *Apologija za Rejmonda Sebonda*

„Bežimo, bežimo! Đavo me odneo ako plemeniti prorok Mojsije nije u životu strpljivoga Jova opisao levijatana.“

Rable

„Jetra toga kita zapremala je dvoja kola.“

Stou, *Anali*

„Džinovski levijatani čini da more uzavri, kao što mast zacvrči u tavi.“

Bekon, *Vezilja Davidovih Psalama*

„Što se tiče čudovišno golemog obima kita ili pota, nije nam ostavljeno ništa pouzdano. Neobično se ugoje, toliko da se od jednog kita može dobiti neverovatna količina ulja.“

Bekon, *Istorija života i smrti*

„Za unutrašnje pozlede prič'o je
Da je spermacet⁵ najbolja stvar na svetu.“

Šekspir, *Kralj Henri*

„Vrlo sličan kitu.“

Šekspir, *Hamlet*

⁴ Yard (jard), mera za dužinu – 0.914 m.

⁵ Spermacet (lat. sperma ceti – seme kita) – bela, voštana supstanca koja se dobija od glave kita. Služi za podmazivanje, za apotekarske masti i meleme, kao i za izradu sveća.

„... kao što ranjeni kit pučinom prema kopnu juri.“

Edmund Spenser, *Kraljica vila*

„... Ogromni kao kitovi, čija ogromna tela mogu ustalapati tišinu okeanske pičine da uzvri.“

Ser Vilijam Davenant, *Predgovor Gondibertu*

„Šta je spermacet – u to ljudi s pravom mogu sumnjati, budući da veleučeni Hosmanus u svom delu, na kojem je radio punih trideset godina, jasno kaže: *Nescio quid sit.*“⁶

Ser T. Braun, *O spermacetu i potovima*

„Ko Spenserov Talus mlatom sve obara,
dok kit repom svojim oko sebe hara.

Sulice mu mnoge najzad snagu skrše,
te mu nebrojena koplja s leđa strše.“

Volter, *Bitka kod Samer Ajlenda*

„Jer veštački je stvoren taj veliki Levijatan, zvan Republika ili Država (lat. Civitas), koja je zapravo samo jedno veštačko biće.“

Hobs, *Levijatan, uvodna rečenica*

„I ludi Mensoul („Ljudska duša“) proguta ga a da ga nije ni sažvakao, kao da je haringa u kitovim ustima.“

Džon Banjan, *Poklonikovo putovanje*

„Ta morska neman –
Levijatan, što Bog ga stvori
stvorom najvećim što morem plovi.

Tu Levijatan,
najveći stvor međ stvorovima svim,
u moru strši ko rt i spava,
a kad kreće, ko da otok plovi,
mlazom svojim izbacuje more.

Milton, *Izgubljeni raj*

„Ogromni kitovi, koji plivaju u moru vode, a u svom telu nose čitavo more ulja.“

Fuler, *Profana i sveta država*

⁶ *Ne znam šta je.* (lat.)

„Blizu rta kakva, gdje oluje biju,
kitovi su stali, plen svoj tako love,
u čeljust se njima ribe same liju,
ludo misleć da to okeanom plove.“

Drajuden, *Čudesna godina (Annus Mirabilis)*

„Dok pot plovi za krmom broda, odseku mu glavu pa je čamcem vuku što bliže obali, ali on se obično nasuče već na dubini od dvanaest-trinaest stopa.“

*Deset putovanja Tomasa Edža na Spitsbergen
(Pečersova zbirka putopisa)*

„Za vreme plovidbe vidali smo mnoge kitove kako se nestašno igraju u talasima okeana, te od puste obesti izbacuju vodu kroz svoja štrcala koja su im izrasla na ramenima.“

*Ser Herbertova Putovanja u
Aziju i Afriku (Harisova zbirka)*

„Tu su videli tako golema jata kitova pa su bili prisiljeni da produže putovanje s najvećim oprezom, bojeći se da brodom ne udare u ta džinovska tela.“

Šutenovo šesto putovanje oko Zemlje

„Terani severoistočnjakom, odjedrismo s Labe brodom koji se zvao 'Jona' u kitovoj utrobi...“

Neki tvrde da kit ne može da otvori usta, no to je bajka...

Ljudi se često penju na jarbole, nastojeći da otkriju kita u daljini, jer ko ga prvi ugleda, dobija zlatnik za svoj trud...

Čuo sam za kita, ulovljenog blizu Šetlandskih ostrva, koji je u trbuhu imao više od jednog bureta haringi...

Jedan od harpunera kaza mi da je jednom kod Spitsberških ostrva ulovio kita koji je bio sasvim beo.“

*Putovanje na Grenland 1671.
(Harisonova zbirka)*

„Više je kitova došlo na ovu obalu (Fife) godine 1652; među njima i jedan dug osamdeset stopa; taj je, kako mi rekoše, osim mnogo ulja dao i pet stotina mera riblje kosti. Čeljusti mu stoje kao vrata u vrtu u Pitfenu.“

Sibold, *Fife i Künros*

„Sâm sam pristao da pokušam mogu li savladati i ubiti tog pota, jer još nikad nisam čuo da je neko ubio kita te vrste: tako je strašan u svom goropadnom gnevu i tako neobično brz.“

Pismo Ričarda Staforda s Bermudskih ostrva 1668.

„I kit morske sred pučine
tvorca sluša sa visine.“

Školska početnica za Novu Englesku

„Videli smo i mnoštvo velikih kitova, a čovek bi se mogao kladiti u jedan prema sto da ih u južnim morima ima mnogo više nego što smo ih mi vidali u severnim vodama.“

Kapetan Kauli, *Put oko Zemlje 1729.*

„...a pri disanju kita isparava ponekad takav smrad da se čoveku pomuti mozak.“

Uola, *Južna Amerika*

„Siflima drevnim na brigu silnu
puštamo sada tu halju divnu.
Odbranu često promaši svita:
zalud oružje rebra od kita.“

Poup, *Otmica uvojka*

„Kad u pogledu veličine uporedimo kopnene životinje s onima koje žive u morskim dubinama, videćemo da su kopnene skoro neznatne. Kit je bez sumnje najveći živi stvor.“

Goldsmi, *Privodopis (Živa priroda)*

„Ako bi trebalo da pišete basnu za male ribe, učinili biste tako da one govore kao ogromni kitovi.“

Goldsmi Džonsonu

„Poslepodne videsmo nešto što je bilo slično morskom grebenu, ali se pokazalo da je to kit kojeg su neki azijati ubili i teglili na kopno. Biće da su nastojali da se sakriju iza kita, da ih mi ne primetimo.“

Kukova putovanja

„Retko se kada usuđuju da napadnu veće kitove. Neki su im takav strah uterali u kosti da se boje da im na moru i samo ime spomenu: nose u čamcima balegu, krečnjak, smrekovo drvo i druge slične predmete, da bi zaplašili kitove i sprečili ih da priđu suviše blizu.“

*Pisma Una fon Trojla
o Benkovom i Sanderovom putovanju na Island 1772.*

„Pot kojeg su našli Nentakećani vrlo je živa i goropadna životinja, te je kitolovcima potrebna neverovatna okretnost i hrabrost.“

Spomenica Tomasa Džefersona kitolovcima, upućena francuskom ministru 1778.

„I molim vas, gospodine: šta bi se na svetu moglo meriti s tim?“

Edmund Berk, *U Parlamentu,*
spominjući kitolov Nentakećana

„Španija – ogromni kit koji se nasukao na obali Evrope.“

Edmund Berk, *(Na nekom mestu)*

„Jedna desetina redovnih kraljevih prihoda, koji se, kako kažu, zasnivaju na tom što kralj čuva i štiti more i plovidbu od gusara i razbojnika, dobija se od utroška kraljevskih riba, a to su kitovi i jesetre. Kad ih more izbaci na kopno ili ih ribari ulove blizu obale, te ribe postaju kraljevo vlasništvo.“

Blekston

„U borbu sa smrću posada kreće:
Rodmund, siguran, nad glavu mu meće
željezo s kukom, i sve sad čeka.“

Falkoner, *Brodolom*

„Krovovi blešte i katedrale,
visoko pršte rakete,
vatrometi se veselo pale,
pa iskre u nebo lete.

Kao vatromet što probija mrak
i okean slavlje slavi,
i mlazovi vode pršte u zrak
kad kit se ogromni javi.“

Kuper, *U čast kraljičine posete Londonu*

„Deset ili petnaest galona krvi izbacuje srce kita odjednom, i to neobično brzo.“

Izveštaj Džona Hantera
o obdukciji jednog kita
(malog obima)

„Kod kita obim aorte je veći nego glavna cev hidrauličnog uređaja na Londonskom mostu, a voda što huji kroz tu cev ne može se ni po snazi ni po brzini uporediti s mlazom krvi iz kitovog srca.“

Pejli, *Teologija*

„Kit je sisar bez zadnjih nogu.“

Baron Kivje

„40 stepeni na jug ugledasmo potove, ali ne ubismo nijednog pre prvog maja, kada ih je pučina bila puna.“

Kolnet, *Jedno putovanje oko Rta Horna u južna polarna mora u nameri da se proširi lov na spermaceutskog kita*

„Poda mnom plove u slobodi mora,
prkosno rone i ljuto se biju
raznolike, raznobojne ribe,
ne možeš opisat im krasotu
nevidenu, a u svakom valu
kit il' bezbroj mušica tu živi:
ta jata strašna – ploveće hridi –
tajanstveni nagon vodi pustim morem,
a dok tako plove, sa svih strana
nasrću na njih dušmani gladni,
morksi pas i kit i nemani druge
kljovom i zubom, mačem i pilom.“

Montgomeri, *Svet pre potopa*

„Pesmu pevam, prepun žara,
u čast kralju perajara.
Većeg kita neg je taj
sav Atlantik nema, znaj!
Ni u moru večnog leda
deblja riba nač' se ne da!“

Čarls Lem, *Himna kitu*

„Godine 1690. našlo se nekoliko ljudi na povisokom brežuljku da posmatra kitove koji su se međusobno prskali i igrali, kad neko pokaza na pučinu i reče: – Tu je veliki pašnjak gde će unuci naše dece zarađivati hleb svoj nasušni.“

Obed Mejsi, *Istorija Nentaketa*

„Sagradih kolibu za Suzanu i za sebe i napravih vrata u obliku gotskog luka, koja sastavih od čeljusti jednog kita.“

Hotorn, *Priče ponovo ispričane*

„Došla je da naruči nadgrobni spomenik za svoju prvu ljubav, za dragog, kojeg je ubio kit na Tihom okeanu pre punih četrdeset godina.“

Isto

„– Ne, kapetane, to je pravi pot – odgovori Tom. – Video sam njegov ištrcani mlaz i dve lepe duge na nebu, da krštena duša ne bi mogla poželeti lepše! To je pravo bure ulja, ta uljarka!“

Kuper, *Peljar*

„Unesoše novine, a iz berlinskih razabراسmo da su tamo kitove uveli na scenu.“

Ekerman, *Razgovori s Geteom*

„– Bože moj, gospodine Čejs, šta se to dogodilo? – A ja odgovorih: – Kit nam je razbio brod.“

Prikaz brodoloma kitolovca „Eseks“ iz Nentaketa, broda koji je na Tihom okeanu našao neki ogromni kit i na kraju ga razmrskao.

Napisao Oven Čejs iz Nentaketa, drugi oficir spomenutog broda – Njujork 1821.

„Na noćnoj straži sad mornar bdi,
vetar se diže i huji jak;
mesec čas sja, čas opet je skrit,
fosforno sjajan projuri kit,
a za njim srebrn ostade znak.“

Elizabeth Ouks Smit

„Dužina konopca što su ih uvukle posade pojedinih čamaca što su učestvovali u lovu na tog kita, iznosila je u svemu 10.440 jarda, ili gotovo šest engleskih milja...“

Ponekad kit mlatara svojim repnim perajem po vazduhu, pucketajući njime kao bičem, pa se to čuje na tri-četiri milje, daleko.“

Skorsbi

„Lud od bolova što mu ih lovci zadaju pri svakom novon nasrtaju, razbesneli kit počinje da se prevrće, izdiže svoju glavurdu te s razjapljenim čeljustima škljoca na sve oko sebe. Nasrće glavurdom na čamce, gura ih ispred sebe, a kadkad ih sasvim uništi.“

... Zaista čudno je što ljudi nisu obratili nimalo pažnje na navike tako zanimljive i u trgovačkom pogledu tako važne životinje kao što je pot ili što su te navike izazvale tako malo interesa kod mnogih posmatrača i merodavnih koji su poslednjih godina imali često tako povoljne prilike da na svoje oči vide navike i osobine kitova.“

Tomas Bil, *O potu 1839.*

„*Cachelot* (pot, glavata uljarka) nije samo bolje naoružan od glatkog kita (grenlandskog ili pravog), time što na oba kraja svoga tela ima strašno oružje, već takođe mnogo češće pokazuje sklonost da ga i upotrebi, i to tako vešto, nasrtljivo i pogubno, pa ljudi smatraju da je od svih poznatih vrsta kitova najopasnije napadati baš tu vrstu.“

Frederik D. Benet, *Oko sveta u lovu na kitove 1840.*

„13. oktobra. – Tamo duva – začu se s vrha jarbola.

– Gde? – upita kapetan.

– Tri zraka u zavetrinu od pramca, kapetane.

– Okreni kolo! Gotovo?

– Gotovo, gospodine.

– Ej ti na jarbolu! Vidiš li sada tog kita?

– Da, kapetane. Čitavo jato potova. Tamo duva. Tamo provaljuje.

– Javlaj neprekidno!

– Eno, gospodine, eno tamo, tamo duva...

– Na kojoj udaljenosti?

– Dve i po milje.

– Sto mu gromova! Zar tako blizu? Svi na svoja mesta!“

Dž. Ros Braun, *Beleške s krstarenja u lovu na kitove 1846.*

„‘Glob’, brod kitolovac na kojem su se dogodili strašni događaji što ih iznosimo, pripadaše ostrvu Nentaketu.“

Prikaz pobune na brodu „Glob“ što su ga napisali preživeli Lej i Hasi 1828.

„Kada ga je jednom progonio kit kojeg je on ranio, neko vreme je kopljem mogao odolevati njegovim nasrtajima, no besna grdosija na kraju nasrnu na čamac, pa se on i njegovi drugovi spasiše poskakavši u more, kad videše da se neće moći odbraniti.“

Tajerman i Benet, *Misionarski dnevnik*

„– Sam Nentaket – reče g. Vebster – od čudne je i velike važnosti za državne interese. Imao osam do deset hiljada stanovnika, koji ovde žive na moru, pridonoseći svake godine mnogo narodnom blagostanju, jer se neumorno bave najopasnijim od svih zanata.“

Iz izveštaja o Vebsterovom govoru u senatu SAD prilikom podnošenja predloga o izgradnji lukobrana u Nentaketu 1828.

„Kit se svalio pravo na njega pa ga po svoj prilici u trenu usmratio.“

Henri T. Čiver, *Kit i njegovi lovci ili pustolovine kitolovaca i biografija kita sabrane po povratku komodora Preblea*

„– Ako samo načiniš i najmanji šum – uzvratit ću – poslaću te u pakao!“

Život Semjuela Komstoka (buntovnika)
što ga je napisao njegov brat Vilijam Komstok.
Druga verzija priče o brodu kitolovcu „Glob“

„Putovanja Holandana i Engleza na Severno more imala su svrhu da se eventualno otkrije neki put od Severnog mora do Indije, i ako taj glavni cilj nije bio postignut, ipak su tako pronađena mnoga boravišta kitova.“

Makalok, *Trgovački rečnik*

„Ovo deluje recipročno: jer kao što lopta odskače da bi još jednom odskočila, tako lovci kitova sada otkrivaju nalazišta kitova, i tako indirektno učestvuju u pronalaženju tajanstvenog ‘Severozapadnog puta’.“

Iz nečeg neobjavljenog

„Kad na okeanu sretnete brod za lov na kitove, neminovno će vas iznnaditi njegov izgled kada ga vidite izbliza. Jedra su uvučena, a na vrhovima jarbola koševi sa stražama, koje pomno gledaju na sve strane ne bi li ugledale kita – sve to pruža sasvim drugačiju sliku u odnosu na brod redovne plovidbe.“

Morske struje i lov na kitove

„Pešaci u okolini Londona, ili negde drugde, setiće se možda kako su videli velike savijene kosti, usađene u zemlju, koje služe kao lukovi ili ulazna vrata. Možda im je neko i rekao da su to kitova rebra.“

Priče jednog putnika na kitarki u američkim morima

„Tek kad su se čamci vraćali iz potere na ove kitove, belci su приметili kako su urođenici krvavo zagospodarili njihovim brodom i još se uvek borili s posadom.“

Novinski izveštaj o kitarki „Hobomak“

„Uopšte, dobro je poznato da se od posade na kitarkama (američkim) malo njih vraća na brodovima kojima su i otplovili.“

Putovanje kitarkom

„Odjednom izroni iz mora ogromno telo i ustremi se uvis. Beše to kit.“

Mirijam Koflin ili lovac na kitove

„U kita zabijaju osti, naravno. Ali zamislite kako biste upravljali neukroćenim ždrebetom upotrebljavajući samo kanap vezan za njegov rep.“

Poglavlje o lovu na kitove – (Ribs and trucks)

„Jednom prilikom video sam dva primerka tih nemani (kitova), verovatno mužjaka i ženku, kako polako plivaju jedno za drugim, nedaleko od obale (Ognjene zemlje), gde su bukve širile svoje grane, pa sam ih kamenom mogao pogoditi.“

Darvin, Putovanje jednog prirodnjaka oko sveta

„ – Svi na krmu! – usklikne oficir kada je, okrenuvši glavu, ugledao razjapljene čeljusti velikog pota koji se pojavio tik iza pramca, pa bi u tren oka mogao da ga raznese. – Svi na krmu, da spasite živu glavu!“

Vorton, Ubica kitova

„Veselo, momci, mi smo hrabra braća,
harpunaši će naši ubiti kita glavaša!“

Nentaketska pesma

„O, kit je sred tutnja, oluje,
gospodar Okeanskih dvora,
svemoćan div, gde moć je pravo,
on kralj je beskrajnoga mora.“

Pesma o kitu

MOBI DIK

I

VARKE

Zovite me Ismail. Pre nekoliko godina – svejedno baš koliko – imajući malo ili nimalo novca u kesi, a nemajući ničeg naročitog što bi me zanimalo na kopnu, naumio sam da malo proplovim morem i vidim vodeni deo sveta. To je moj način da se otresem sete i uredim krvotok. Kad god osetim da mi oko usta nailazi oporost; kad god mi se vlažni, rominjavi novembar javi u duši; kad god primetim kako i nehotice zastajem pred radnjama s mrtvačkim sanducima i priključujem se začelju svake pratnje koju sretnem; a naročito kada crne misli zavladaju mnome tako da je potrebno jako moralno načelo pa da me spreči da smišljeno zakoračim na ulicu i da metodski obaram ljudima šešire s glave – onda smatram da je krajnje vreme da se otisnem na more što pre mogu. To mi zamenjuje pištolj i metak. S filozofskim potezom Katon⁷ se baca na svoj mač; ja se mirno hvatam broda. Nema ničeg čudnog u ovome. Gotovo svi ljudi, ma ko oni bili, kad-tad oseće prema okeanu gotovo sasvim isto što i ja, samo oni to ne znaju.

Eto, tu je ostrvski grad Menhetn, opasan gatovima kao indijska ostrva koralskim sprudovima – sa svih strana ga zapljuskuje trgovina. I desno i levo ulice vas vode ka vodi. Njegov krajnji donji deo je bedem, gde onaj gospodstveni gat ispiraju valovi i hlade povetarci, a koji nekoliko sati ranije nisu ni znali za kopno. Pogledajte gomile sveta što tamo pilje u vodu!

Prošetajte po gradu jednog bunovnog nedeljnog popodneva. Idite od Korlis Huka do Kentiz Slipa, pa pored Vajthola na sever. Šta vidite? – Kao nemi stražari, svud oko grada, stoje hiljade smrtnih, zadubljeni u okeanske sanjarije. Neki se naslonili na kočeve; neki posedali na stubove lučne brane; neki gledaju preko ograde brodova iz Kine; neki gledaju visoko gore u brdsko oputo kao da se otimaju da dobiju još bolji izgled na more. Ali, sve su to ljudi sa kopna, u dane preko nedelje sabijenu u letve i gips – vezani za tezge, prikucani za klupe, zanitovani za stolove. Pa kako je to onda? Zar su zelena polja iščezla? Šta to oni rade?

7 M. Porcije Katon (95-46 p.n.e), rimski republikanac, Cezarov protivnik, pobeden ubio se u Utici, u Africi.

Ta pogledajte samo! Evo nailaze nove gomile, koračaju pravo ka vodi, i vidi se, spremaju se za gnjuranje. Čudnovato! Ništa ih ne može zadovoljiti sem krajnje granice kopna; švrljanje po hladovini zavetrinaste strane onih tamo velikih robnih kuća neće biti dovoljno. Ne. Taj svet mora da pride tačno toliko blizu vode koliko god mu je to moguće, a da ne padne u nju. I eno ih stoje tamo – milja za miljom. Svi sa kopna, dolaze oni iz uličica i ulica, uskih i širokih, sa severa, istoka, juga i zapada. A ovde se svi združuju. Recite mi da li ih to ovamo privlači magnetska snaga kompasnih igala sa svih brodova?

Još nešto. Recimo da ste van grada; u nekom visokom jezerskom predelu. Pođite već kojom hoćete stazom, i, sigurno, deset prema jedan, ona vas odvodi u dolinu i ostavlja vas kraj vira neke reke. Ima čarolije u tome. Uzmite najrasejanijeg čoveka, i neka je on sav zadubljen u sanjarije – uspravite tog čoveka na noge, stavite mu noge u pokret, i on će vas neizostavno odvesti do vode, ako igde ima vode u celom tom kraju. Ako biste se ikad našli žedni u velikoj američkoj pustinji, pokušajte taj ogled ako se u sastavu vašeg karavana bude nalazio i neki profesor metafizičar. Da, da, kao što svako zna, razmišljanje i voda venčani su za svagda.

Ali, ovde je jedan umetnik. On želi da vam naslika najsanjalačkiji, najsnenovitiji, najmirniji, najčarobniji kraj romantičnog predela doline Soko. Koji će elemenat upotrebiti on kao glavni? Tamo stoje dva drveta, svako šupljeg stabla, kao da su unutra kakav pustinjak i raspeće; ovde spava livada; tamo spava stoka; a dalje od one tamo kolibice diže se dremljiv dim. Duboko u udaljenom šumskom kraju krivuda vijugav put, dosežući do planinskih ogranaka što sve nadvišuju i mada onaj bor otresa svoje uzdahe, kao lišće, na ovčarevu glavu, sve bi to bilo uzalud dok se ovčarevo oko ne bi uprlo u čarobnu reku pred njim. Idite i posetite prerije u junu, kada desetinama i desetinama milja gazite do kolena kroz tigraste lijjane – koje to draži tu još nedostaje? Vode! – Ni kapi vode tamo nema! Da u vodopadu Nijagare pada pesak mesto vode, da li biste vi putovali hiljade milja da ga vidite? Zašto li je siromah pesnik iz Tenesija, kad je ono oznenada primio dve pune šake srebra, razmišljao da li da kupi sebi kaput, koji mu je bio i te kako potreban, ili da svoj novac uloži u pešačko putovanje do žala u Rokaveju? Zašto gotovo svaki jak i zdrav dečak, sa jakom i zdravom dušom, pre ili posle luduje za tim da ide na more? Zašto ste na svom prvom putovanju i vi sami osetili takvu neku tajanstvenu drhtavicu kad su vam prvi put rekli da se i vi i vaš brod nalazite van dogleda zemlje? Zašto su stari Persijanci more držali za svetinju? Zašto su Grci moru dali zasebno božanstvo, rode-nog brata Zevsova? Izvesno da to nije bez nekog značenja. A još je dublje značenje one priče o Narcisu, koji je zato što nije mogao da dohvati onu mirnu sliku što ga je mučila, a koju je video u izvoru, skočio u nj i utopio se.

Ali istu sliku i mi vidimo u svim rekama i okeanima. To je slika nedohvatljive utvare života; i tu je ključ svemu tome.

I tako, kad kažem da sam svikao da idem na more kad god mi se počnu oči zamagljivati, i kad i suviše počnem osećati svoja pluća, ne mislim da se iz toga ima zaključiti da ja ikad idem na more kao putnik. Jer, da biste išli kao putnik morate bezuslovno imati kesu, a kesa je samo običan dronjak sem ako u njoj imate nešto. Uz to, putnici dobijaju morsku bolest, postaju svađalice, ne spavaju noću, ne uživaju lično bogzna šta, po opštem pravilu. Ne, nikada ja ne idem kao putnik; niti pak ja, mada sam priličan morski vuk, ikad idem na more kao komodor, ili kao kapetan, ili kao kuvar. Ostavljam ja slavu i čast takvih službi onima koji ih vole. Što se mene tiče, mrzim iz dna duše sve uvažavano, poštovano rintanje, muke i kubure, ma koje vrste bile. Ja samo gledam sebe koliko mogu, a ne brinem se o brodovima, barkama, jedrenjacima, škunama,⁸ i šta ti ja tu znam. A što se tiče toga da ja idem kao kuvar – mada priznajem da ima dosta dike u tome, pošto je kuvar neka vrsta oficira na brodu – ipak, nekako, nisam želeo da pečem živinu na ražnju, mada, kad je ona već ispečena, pametno premazana maslacem i smišljeno posoljena i zabiberena, nema toga ko bi sa više poštovanja, da ne rečem sa dubljim uvažanjem, govorio o živini pečenoj na ražnju nego što ja govorim. Zbog idolopokloničke zaljubljenosti starih Misiraca u ibise⁹ sa ražnja i pečene nilske konje, vi gledate mumije tih stvorenja u njihovim ogromnim pekarnicama, u piramidama.

Ne, ne, kad se ja otisnem na more, odlazim kao običan mornar, pravo dole u kaštel, pa visoko gore do kraljevske jabuke na – vrhu jarbola. Istina, rado me poslom šalju tamo-amo i teraju me te skačem s balvana na balvan kao skakavac po majskoj livadi. I u početku, ova je stvar dosta neprijatna. Dira to čoveka u ponos, naročito ako ste vi iz kakve stare poznate porodice, Van Renselar, ili Randolfa, ili Hardikanjut; a više nego sve drugo, ako ste, baš pre nego što ćete zavući ruku u lonac s katranom, bili gospodin seoski učitelj, te su čak i najviši dečaci morali pred vama da stoje sa strahopoštovanjem. Jak je to prelaz, uveravam vas, od učitelja do mornara; zahteva da se dobro skuvaju Seneka i stoici¹⁰ da biste se osposobili da se na to samo nasmešite i da to podnesete. Ali, i to sve prođe vremenom.

Šta je s tim ako mu kakav pomorsko-kapetanski tvrđica naredi da uzmem metlu i da pometem palubu? Koliko teži takva jedna nedostojnost, merena, mislim, na treazijama Novoga zaveta? Smatrate li vi da arhandel Gavriilo misli nešto gore o meni zbog toga što se ja brzo i sa poštovanjem

8 Jedna vrsta broda.

9 Vrsta močvarne ptice. Drevni Egipćani smatrali su je svetom, jer je dolazila zajedno sa plodonom poplavom reke Nil.

10 Seneka (4. p.n.e. – 65. n.e.) – rimski filozof i pisac tragedija; stoici – naziv za filozofe predstavnike stoicizma – filozofskog učenja stoičke škole, čiji je osnivač Zenon iz Kitiona.

pokoravam tome starom tvrđici u ovom posebnom slučaju? Ko nije rob? To vi meni recite. E, pa onda, ma šta da mi naređuju po brodu stari kape-tani – ma kako me oni pesničili i bubotali tu i tamo – moje je zadovoljstvo u tome što znam da je sve to na svome mestu; da je i svako drugi, ovako ili onako, uslužen gotovo na isti način – to jest, u pogledu fizičkom ili metafizičkom; i tako to opšte bubotanje ide redom unaokolo, i svi rabotnici imaju da trljaju jedan drugom plečke i da budu zadovoljni.

I opet vam kažem, ja uvek idem na more kao mornar, jer ljudi smatraju za dužnost da me plaćaju za moj trud, dok nikad ne plaćaju putnicima ni jedne jedine pare, koliko sam ja ikada čio o tome. Naprotiv, sami putnici moraju da plaćaju. A u tome leži sva razlika u svetu između plaćati i biti plaćen. Taj postupak plaćanja je možda najnezgodnija kazna što su nam ona dva lopova u rajskom voćnjaku ostavila u nasleđe. *Ali biti plaćen* – šta se još s tim može uporediti? Ugladena hitrina s kojom čovek prima novac zbilja je za čuđenje, s obzirom na to da mi tako ozbiljno verujem da je novac koren svih zemaljskih zala i da ni na koji način parajlija čovek ne može ući u raj. Ah, kako se mi veselo predajemo svojoj propasti!

Najzad, ja uvek idem na more kao mornar zbog zdravog vežbanja i čistog vazduha na prednjoj palubi. Jer, kako u ovome svetu mnogo više duvaju vetrovi sa pramca nego sa krme (to jest, ako se nikad ne ogrešite o Pitagorinu teoremu), to komodor na zadnjoj palubi većinom dobiva vazduh iz druge ruke, od mornara sa prednje palube. On misli da ga on prvi udišem ali nije tako. Gotovo na isti način narod vodi svoje vođe i u mnogim srugim stvarima kad vođe to veoma malo i slute. Ali otkuda to da ja sad, pošto sam više puta mirisao more kao trgovači mornar, uvrtime sebi u glavu da idem na put na kitarici; na to može da odgovori bolje nego iko drugi onaj nevidljivi policajac sudaja koji stalno motri na mene, krišom me uzastopce prati i utiče na mene na neki neobjašnjiv način. A simnje nema, odlazak moj na ovo kitolovno putovanje sačinjavao je deo veličanstvenog programa providenja, koji je bio načinjen mnogo ranije. On je ušao kao neka vrsta kratke međuigre i solo tačke između mnogo dužih predstava. Ja smatram da je taj deo programa morao glasiti nekako ovako:

„*Veličanstveni borbena brod za predsedništvo Sjedinjenih Država*“

„KITOLOVNO PUTOVANJE NEKOG ISMAILA“

„KRVAVA BITKA U AVGANISTANU“

Mada ne mogu da kažem zašto je bilo tačno tako da su mi ove rediteljke pozornice, sudaje, odredile da igram bednu ulogu u jednom kito-

lovnom putovanju, dok su drugima dodelile veličanstvene uloge u velikim tragedijama i kratke i lake uloge u prijatnim komedijama, pa vesele uloge u farsama – mada ne mogu da kažem zašto je to bilo baš tako, ipak, sad kad se setim svih okolnosti, mislim da mogu malo da prozrem u podstreke i pobude koji su me, pošt su mi lukavo bili predstavljeni svakojako prurušeni, naveli da se zabavim igranjem uloge koju sam odigrao i, štaviše, zavarali me opsenom da sam ja to sam izabrao svojom bespredrasudnom slobodnom voljom i oštournim razmišljanjem.

Najglavnija od svih pobuda bila je veličanstvena pomisao baš na samoga velikoga kita. Takvo jedno užasno i tajanstveno čudovište pobuđivalo je svu moju radoznalost. A zatim, divlja i daleka mora po kojima je on valjao svoju telesinu kao ostrvo, neizrecive opasnosti od kita, kojima se imena ne znaju – sve je to, uza sva čuda o patagonskim prizorima i zvucima, pripomoglo da me baci u naručje moje želje. Za druge ljude možda, takve stvari ne bi bile povod; ali, što se mene tiče, mene muči neki večni svrab za veoma udaljenim stvarima. Volim da brodim neznanim morima i da se idkravam na divljačkim obalama. Nije mi nepoznato ono što je dobro, te brzo opazim užas i mogu čak da budem druževan s njim – kad bi me samo pustili – pošto samo koristi čoveku kad e prijateljski ophodi sa svim stanovnicima noga mesta gde stanuje.

I tako, zbog svih tih stvari, kitolovno je putovanje bilo dobrodošlo; velika vrata sa ustave sveta čudesa naglo se širom otvoriše i u divljim slikama uobrazilje koje su me navodile na moju nameru, sve po dva i dva zaploviše u najskriveniji deo moje duše kitovi u beskrajnim nizovima, a posred srede njihove – neka veličanstvena zamumuljena utvara, kao kakav snežni breg u vazduhu.

II

ŠARENA PUTNIČKA TORBA

Strpao sam košulju-dve u svoju staru šarenu putnu torbu, tutnuo je pod pazuh i renuo za Rt Horn¹¹ i Tihi okean. Ostavivši dobri stari grad Menhetn, propisno sam stigao u Nju Bedford. Bilo je to u subotu nanoć, u decembru. Mogo sam se razočarao kad sam saznao da mali poštanski brod za Nentaket već bio otplovio, i da sve do idućeg ponedionika nema načina da se stigne u to mesto.

Kako većina mladih kandidata za muke i nevolje kitolovstva zastaju u tom istom Nju Bedfordu da se odatle ukrcaju za svoje putovanje, može se isto tako ispričati da ja, jedan jedini, nisam ni pomišljao da uradim tako nešto. Jer ja sam se rešio da ne putujem drugim brodom sem nentaketskim, zato što je bilo nečeg izvrsnog, puno veselog, u svemu što je bilo u vezi sa tim starim čuvenim ostrvom koje mi se čudesno svidelo. Sem toga, mada je Nju Bedford u poslednje vreme postepeno bio monopolisao poslove kitolovstva, i mada je u tome poslu jadni stari Nentaket danas daleko iza njega, ipak je Nentaket bio njegov veliki prvi prethodnik – Tir ove Kartagine – mesto gde je prvi mrtvi američki kit bio izbačen na obalu. Odakle su ako ne iz Nentaketa prvi put grunuli oni praktolovci, crvenokošci, u svojim činovima da love levijatana? A odakle se drugde ako ne iz Nentaketa opet otisnula prva pustolovna mala šalupa, delom natovarena krupnim kamenjem za kaldrmisanje dobavljenim sa strane – tako kaže priča – da ih baca na kitove, te da tako vide da li su oni dovoljno blizu, pa da se usude da na njih bace harpun sa čunca?

A sad kad imam pred sobom u Nju Bedfordu jednu noć, jedan dan i još jednu noć, pre nego što mogu da se ukracam za svoju određenu luku, nastala je briga o tome gde ću da jedem i da spavam za to vreme. Bila je to jedna noć veoma sumnjiva izgleda, čak veoma mračna i jeziva, dozlaboga ledena i nevesela. Nikog živog nisam poznao u tom mestu. Brižljivim

¹¹ Rt Horn ili Kap Horn – istureni rt na kraju Ognjene zemlje, čuven po burama i vetrovima koji tu vladaju. Nekada se strahovalo od plovidbe ovim vodama.

čakljama pretražio sam svoj džep i izvukao samo nekoliko srebrnjaka. I tako, kud god kreneš, Ismaile – rekoh ja samome sebi stojeći nasred jedne sumorne ulice sa putničkom torbom o ramenu i poredeći sumornost ka severu sa tminom prema jugu – ma gde se ti u svojoj mudrosti rešio da spavaš ove noći, dragi moj Ismaile, budi pametan da najpre pitaš za cenu i nemoj mnogo da zakeraš.

Sporim korakom hodao sam ulicama i prošao pored firme „Ukršteni harpuni“ – ali je tu izgledalo i suviše skupo i veselo. Malo dalje, sa svetlih crvenih prozora „Gostionice kod ribe sabljark“, dolazili su tako žestoki zraci da su, izgleda, rastopili nabijeni sneg i led ispred kuće, jer je svuda, sem tu, led debeo deset palaca ležao kao tvrd, asfaltni pločnik – što je bilo dosta mučno za mene kad udarah nogom o tvrde izbočine, jer usled teške, surove službe, đonovi mojih cipela bili su u mnogo žalosnom stanju. I suviše skupo i veselo, opet pomislih ja, zastajući za trenutak da posmatram široku svetlost na ulici i da slušam zveckanje čaša iznutra. Ta idi dalje, Ismaile, rekoh ja najzad; zar ne čuješ? Skloni se sa vrata; tvoje zakrpljene cipele preprečuju ti put. I tako odoh dalje. Sada sam nagoniski išao ulicama koje su me vodile ka vodi, jer tamo su, nesumnjivo, bile najjeftinije, ako ne i najveselije gostionice.

Tako neke sumorne ulice! Gomile tmine, a ne kuće, s obe strane, a ovde-onde sveća, kao plamičak što se leluja u grobnici. U ovo doba noći, poslednjeg dana u nedelji, ovaj kraj varoši bio je sve drugo samo ne pust. Ali ubrzo dođoh do neke dimljive svetlosti što je izbijala iz niske, široke zgrade čija su vrata gostoljubivo bila otvorena. Izgledala je bezbrižna kao da je namenjena javnoj upotrebi; tako ulazeći, prvo što sam uradio bilo je da se spotaknem o kutiju za pepeo u predsoblju. Aha! Pomislio sam, aha, dok su me skoro gušile razletele čestice, je li ovaj pepeo od razorena grada Gomore? Kad su ono „Ukršteni harpuni“ i „Riba sabljarka“, onda ovo mora svakojako nositi firmu „Klopka“. Ipak se sabrah, pa čuvši neki jasan glas iznutra, gurnuh napred i otvorih druga, unutrašnja vrata.

Izgledalo je kao neki veliki crni parlament što zasedava u Tofetu. Stotinak crnih lica okretoše se u redovima i zapiljiše u mene; a gore, neki crni anđeo sudbe udarao je po knjizi na predikaonici. To je bila crnačka crkva; besednikov tekst govorio je o crnilu tmine i o plaču i jadikovanju i škr gutu zuba tamo. – Hej, Ismaile – promucah ja izlazeći natraške napolje – bedno uslužuju kod firme „Klopka“!

Krenuvši dalje, stigoh najzad do neke tamne svetlosti nedaleko od dokova i čuh neku beznadnu škripu u vazduhu; pogledavši gore, videh gde se iznad vrata ljulja neka firma sa velikom belom slikom koja je slabo predstavljala visok, prav mlaz neke maglovite tečnosti, a ispod nje ove reči: „Gostionica kod kitova mlaza – Petar Mrtvačnik“.

Mrtvačnik? Kitov mlaz? – To mu nekako nešto predskazuje u toj neobičnoj vezi, pomislih ja. Ali to je, vele, obično prezime u Nentaketu, i ja zamišljam da je ovaj Petar ovde neki doseljenik otuda. Pošto je svetlost izgledala tako prigušena i mesto se, za ovo doba, činilo dosta mirno, a sama ova drvena, mala, oronula kuća izgledala kao da je prenetu ovamo iz ruševina kakve izgorele oblasti, i kako je rasklimatana firma nekako sirotinjski škripala na njoj, pomislih da je ovde pravo mesto za jeftino prenoćište i najbolja perla-kafa.

Čudno je ovo neko mesto bilo – stara kuća sa zabatom, jedna strana stoji onako bespomoćna i tužno se dole nagla. Stajala je na oštrom, izloženom uglu, gde onaj burni vetar, Euroklidon, uvek strašnije urla nego što je ikad urlao oko pogibeljne barke jadnog apostola Pavla. Euroklidon je ipak jak, prijatan zefir za svakoga ko je u kući, pa je stavio noge na ogradu pored vatre i greje ih pred spavanje. „Sudeći o tome burnome vetru što se zove Euroklidon“ – kaže jedan stari pisac, od čijih dela ja imam jedini primerak koji postoji – „dolazimo do čudne razlike ako na njega gledamo kroz stakleni prozor, kad je sav mraz spolja, ili ga posmatramo sa prozora bez okvira, gde je mraz s obe strane, i za koji je onaj nitkov smrt jedini staklo-rezac“. Dosta istinito, pomislih, kad mi taj odlomak pade na pamet – stara kupusaro, dobro ti umuješ. Jeste, ove oči su prozori, a ovo moje telo je kuća. Grdna je šteta što ipak nisu zapušili rupe i pukotine i nabili unutra pomalo kućine, ovde-onde. Ali sad je i suviše dockan da se vrše neka poboljšanja. Svet je završen; kameni svod je postavljen, a otpaci su odneti još pre milion godina. Jadni onaj Lazar što cvokoće zubima na kamenu ivičnjaku kao uzglavlju i potresa svoje dronjke drhtavicom¹², može on da zapuši oba uha drojncima, da gurne klip kukuruza u usta, pa sve to ne bi zadržalo besnoga Euroklidona. Euroklidon! Kaže stari Gavan u svome crvenom, svilenom ogrtaču (docnije je imao još crveniji) uhu! uhu! Da divne mrazne noći! Kako blešti Orion!¹³ Da divnih severnih svetlosti! Neka oni pričaju o letu u istočnjačkim predelima sa gradinama koje se zelene cele godine; dajte vi meni preimućstvo da ja načinim sebi sopstveno leto sopstvenim ugljem. A šta misli Lazar? Može li on zagrejati svoje pomodrele ruke kad ih uzdigne ka veličanstvenoj sevejoj svetlosti? Zar ne bi Lazar radije bio na Sumatri nego ovde? Zar ne bi on mnogo više voleo da se ispruži po liniji polutara? Zaista, zaista, bogovi! Spustiti se i u sam pakao, samo da se izbegne ovaj mraz!

Najzad, to što se Lazar nasukao tamo na ivičnjaku pred vratima Gavanovim čudnije je nego da se neki ledeni breg ukotvio kraj jednog od Molučkih ostrva. A eto, taj Gavan i sam živi kao kakav car u nekom lede-

¹² Po biblijskoj priči o bogatašu i o prosjaku Lazaru.

¹³ Sazvežđe koje je u Evropi vidljivo samo zimi.

nom dvorcu načinjenom od zaleđenih uzdaha, a pošto je predsednik društva za suzbijanje alkohola, pije samo mlake suze siročadi.

Ali, dosta sad s ovim brbljanjem; mi idemo u kitolov, a tu ima još mnogo štošta da dođe. Dede da ostružemo led sa svojih zamrznutih donova pa da vidimo kakvo to mesto može biti ovaj „Kitov mlaz“.